

JAARBOEK

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt”

TE

AMSTERDAM

IV. 1917.

AMSTERDAM

JOHANNES MÜLLER

1917.

De Zeister Medailleur BAREND CHRISTIAAN VAN CALKER.

Toen de heer A. O. VAN KERKWIJK, Directeur van het Koninklijk Kabinet van Munten, Penningen en Gesneden steenen, maar even wist, dat ik mijn oude archivarislust botvierde in het Oud-Archief van de gemeente Zeist ¹⁾, waar ik mij metterwoon gevestigd had, ontving ik al dadelijk een vriendelijke roepstem, om, als ik soms iets vond omtrent den Herrnhutter-medailleur VAN CALKER hem dit wel te willen mededeelen. Ik begreep dat het weinig volledige Gemeente-Archief wel zou zwijgen als het graf, waarin VAN CALKER begraven ligt, maar ik stelde mij zoo voor, dat het Archief der Broedergemeente mij allicht het gewenschte licht kon ontsteken, en zoo waagde ik het om tot den WelEerw. Heer W.S. REICHEL, Predikant der Evangelische Broedergemeente te gaan en te trachten te weten te komen wat omtrent VAN CALKER's leven en werk nog verborgen lag. De uitkomst was verrassend. Ds. REICHEL kon en wilde mij helpen, en dank zij ook de trouwe hulp van mijn vriend VAN KERKWIJK, kon ik een artikel samenstellen, waardoor een bekwaam graveur de eer ontvangt die hem rechtens toekomt.

¹⁾ De Burgemeester en de heer Secretaris gaven mij daartoe de gelegenheid, waarvoor ik hun hierbij mijn dank breng.

Moge VAN CALKER al niet een eerste-rangs-medailleur zijn geweest, hij heeft flink en goed werk geleverd, en de Broedergemeente mag trotsch op hem zijn.

Op volledigheid maakt dit opstel geen aanspraak. Allicht wordt later nog hier of daar wat gevonden, waardoor dit weinige kan aangevuld worden.

In de eerste plaats spraken het «Kirchenbuch» der Evangelische Broedergemeente, «en een eigenhandige levensbeschrijving van hem uit ons Archief, «ein Lebenslauf», in de Duitsche taal, maar deze is eenzijdig onder religieus oogpunt opgesteld en zal u over het *werk* van dezen man weinig materiaal opleveren» 1).

BAREND CHRISTIAAN VAN CALKER had in zijne eerste levensjaren niet het voorrecht twee voornamen te voeren. Het CHRISTIAAN-schap zou hij eerst later krijgen.

Als enkel BAREND was hij ingeschreven te Kampen 6 November 1738 of 1739. In het afschrift uit het «Kirchenbuch» der Herrnhutter-gemeente 2), bestaat er verschil over het jaar. De heer J. NANNINGA UITTERDIJK te Kampen kon mij daaromtrent niets naders mededeelen.

Gevonden werd alleen de huwelijksproclamatie van zijn vader in de Doopsgezinde Gemeente:

«Den 11 Juni 1736: JAN VAN CALCAR van Kampen, weduwenaer, en HENRICA MARGARETA EBBING van t Hogezaand. Ingevolge vertoonde attestatie onder de hand van J. F. VAN OOSTBROEK Eccles. op t Hogezaand van dato den 8 Juni 1736».

De vader was de eerste VAN CALKER, die zich bij

1) Schrijven van den W. E. heer R., van 16 December 1916.

2) Zie Bijlage.

de Herrnhutters gevestigd heeft; leden van de familie, doch niet in rechte lijn, behooren hier en elders nu nog tot de Broedergemeente. Reeds vóór de inrichting der Zeister gemeente bestond er relatie tusschen JAN VAN CALKER en ZINZENDORF. Zoo heeft BAREND's vader met zijne kinderen van 1743—1745 in Herrnhut (Saksen) vertoefd. BAREND, onze medailleur, kwam daarna in de «Kinderanstalt» te Marienborn (bij Büdingen in der Wetterau). In 1751 kwam hij te Zeist bij zijne ouders, die aldaar woning hadden genomen in 1747, en aanwezig waren bij de stichting der Broedergemeente. BAREND schrijft: «Ich bekam eine ordentliche und meiner Neigung angemessene Arbeit, indem ich die Petschierkunst erlernte».

16 April 1756 werd hij gedoopt (zie Bijlage), wijl hij als, uit Doopsgezinde ouders geboren, ongedoopt was. Een tweede voornaam ontving hij toen, en wel dien van CHRISTIAAN.

* Van wien hij dat graveeren leerde blijkt uit zijne levensbeschrijving. Hij schrijft, dat hij in 1756 met zijn leermeester GERVAIS naar Neuwied reisde, waar toentertijd ook eene Broedergemeente werd opgericht. In 1760 keerde hij naar Zeist terug.

Omtrent dezen GERVAIS deelt FORRER ¹⁾ mede, dat hij medailleur en stempelsnijder was te Neuwied en Coblenz van 1750—1775. Er bestaan van zijn hand o.a. Thalers van Mainz, Trier en Ellwangen, gemerkt E. G. van de jaren 1764, 1765 en 1768. Een penning, in 1767, geslagen bij het huwelijk van Prins WILLEM V, en gemerkt G (*Vervolg* v. LOON n°. 411) soms aan hem

¹⁾ L. FORRER. *Biographical Dictionary of Medallists*; London. II. p. 251.

toegekend, is waarschijnlijk het werk van N. GEORGI.

Onze VAN CALKER had o.a. in de jaren 1767 en 1768 nog relaties met dezen GERVAIS, zijn leermeester. Ik maak dit op uit enkele posten, die ik vond in een «Journal» van die jaren (Herrnh. Arch.) Het is echter duister in een andermans boeken te lezen, en dus geef ik de posten zonder nadere toelichting.

Zeist 1767 d. 22 Oct

79 1) CHRIST. KALCKER pro GERVAIS

1768 d. 18 Septr 14 - 18 - 12

CHR. v. C. an SAM BUGGE

pro GERVAIS 10 - 12 - 8

Heeft hij gesneden voor GERVAIS? Of, wat beteekenen die posten?

Toen hij uit Neuwied in 1760 te Zeist was teruggekeerd, zou hij eerst in het «Geschäft» van zijn vader zijn getreden. «Es änderte sich damit aber bald, und ich musste mich nun auf das Petschierstechen einrichten. Dies brachte mich zwar Anfangs in Verlegenheit, da ich mich noch zuerst in dieser Kunst zu unsicher und neu fühlte, um sie zur Zufriedenheit derer, die Arbeit bei mir bestellten, treiben zu können. Doch der Herr half mir über Erwarten glücklich fort. In kurzer Zeit bekam ich viel auswärtige Arbeit die mich in einen vorteilhaften Ruf brachte. Dieses Geschäft habe ich viele Jahre lang unter Gottes Segen getrieben und verband damit auch das eines Medailleurs, in dem ich auch oft reichlich zu tun bekam». Zijn eerste medaille is van 1764; zijn laatste van 1796.

5 Maart 1770 (zie Bijlage) huwde hij met GRIETJE

1) VAN CALKER'S nummer in de boeken.

PIETERS BROUWER, die 17 November 1805 stierf. Twee kinderen stierven op jeugdigen leeftijd, en hij liet ook geen kinderen na bij zijn overlijden op 20 Maart 1813 (zie Bijlage); (begraven te Zeist op het Herrnhutter-Kerkhof 26 Maart 1813). Over zijne bekwaamheid als médailleur zal verder gesproken worden. Als mensch en als lid der Herrnhuttergemeente ontvangt hij dezen lof: «Hij was een zeer geacht lid der Broederschap, lid van het Bestuur, Vorsitzender des Collegiums, etc. etc».

Wat overigens VAN CALKER's medailleur-werk betreft, kunnen we ons alleen aan het *Vervolg* op VAN LOON, aan den *Catalogus* van de verzameling TEYLER en het werk van VAN NAHUY'S houden.

Ik heb nog getracht niet bekende médailles en ook ander werk van hem te ontdekken, maar te vergeefs.

In chronologische volgorde laat ik hieronder volgen de penningen door VAN CALKER vervaardigd, met vermelding der openbare verzamelingen, waarin zich de stukken bevinden:

1764. JERONIMO DE BOSCH gedurende 50 jaren inspecteur van het Collegium Medicum te Amsterdam. In zilver gegoten portretpenning.

Vervolg v. LOON 372.

Kon. Penningkabinet, TEYLER'S Stichting te Haarlem.

1765. Overlijden van FEDDRIK FONTEIN, Med. Doct. te Harlingen, aldaar geboren 22 Febr. 1736.

Cat. TEYLER, pl. 22. 1.

Kon. Penningkabinet. Zilver en Lood. TEYLER'S Stichting te Haarlem. Zilver.

1766. Prijspenning van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden.

Vervolg v. LOON 395.

Kon. Penningkabinet. Goud (het exemplaar in 1776 vereerd aan Prins WILLEM V) en Brons. TEYLER'S Stichting te Haarlem. Brons.

1769. Prijspenning van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen.

Vervolg v. LOON 431—432.

Kon. Penningkabinet. Zilver en Brons. TEYLER'S stichting te Haarlem. Zilver en Brons.

1771. 25-Jarig huwelijk van ANTONI JACOB BIERENS en SUZANNA HAZINA WILLINK.

Vervolg v. LOON X. Bijblad p. XVII en XVIII. 157.

Kon. Penningkabinet. Tin.

1772. Inwijding van het Luthersche Diakoniehuis te Amsterdam.

Vervolg v. LOON 462.

Kon. Penningkabinet. Zilver. TEYLER'S Stichting te Haarlem. Zilver.

1772. Alsvoren.

Vervolg v. LOON 463.

TEYLER'S Stichting te Haarlem. Zilver.

1772. Geboorte van WILLEM FREDERIK, Prins van Oranje (later Koning WILLEM I).

Vervolg v. LOON 474.

Kon. Penningkabinet. Goud en Zilver. TEYLER'S Stichting. Zilver.

1773. 25-Jarig huwelijk van TJAERD VAN DER WALLE en YBELTJE GIJSBERTS, te Leeuwarden gevierd.

Vervolg v. LOON. Tekst p. 173. DIRKS. Penningkundig Repertorium IV. 1689. *Tijdschrift voor Munt- en Penningkunde* 1909. pl. X. 12. pag. 250.

Verzameling Friesch Genootschap te Leeuwarden. Zilver.

1775. Tweede eeuwfeest van de stichting der Hoogeschool te Leiden.

Vervolg v. LOON 499.

Kon. Penningkabinet. Goud en Zilver. TEYLER'S Stichting. Zilver.

(1779). Prijspenning van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap voor Konst en Wetenschap.

Vervolg v. LOON 480.

Kon. Penningkabinet. Zilver. TEYLER'S Stichting. Zilver.

1782. Besluiten omtrent het aannemen van J. ADAMS als afgezant van de Vereenigde Staten van Amerika en afwijzen van een afzonderlijken vrede met Engeland, door de Staten van Friesland genomen op hunne landsdagen.

Vervolg v. LOON 572, *de Vrije Fries*. 1911.

Kon. Penningkabinet. Zilver. TEYLER'S Stichting te Haarlem. Zilver.

1784. Vrede met Engeland gesloten en vrijverklaring van Noord-Amerika.

Vervolg v. LOON 609. TEYLER'S Stichting te Haarlem. Zilver.

1787. Tusschenkomst van Pruisen en herstelling van den Prins van Oranje.

Vervolg v. LOON 706.

Kon. Penningkabinet. Goud en Zilver. TEYLER'S Stichting te Haarlem. Zilver.

(1787). Prijspenning van het legaat van JOHANNIS MONNIKHOF te Leiden.

Vervolg v. LOON 689.

Kon. Penningkabinet. Brons. TEYLER'S Stichting. Zilver.

(1787). Alsvoren. Andere stempel.

G. v. ORDEN en A. D. SCHINKEL. *Bijdragen voor de Penningkunde*, pl. II. 7. pag. 40—42.

1796. Eerste nationale vergadering te 's-Gravenhage gehouden.

Vervolg v. LOON 837.

Kon. Penningkabinet. Goud en Zilver. TEYLER'S Stichting. Zilver.

(Zonder jaar). Penning van het College der Veertigen te Embden.

NAHUIS ¹⁾ I. pl. VI. 34.

Kon. Penningkabinet. Zilver, met 1777 ingesneden in de afsnede der keerzijde.

Vervolg v. LOON VI. p. 26 (Noot 1) vermeldt zijn adreskaart, waarop gelezen wordt: BARENT CHR. VAN CALKER, medailleur enz. wapensnijder in steen, staal, zilver en goud te Zeist.

¹⁾ M. Comte DE NAHUIS. *Histoire Numismatique du royaume de Hollande*. Amsterdam 1858.

In «*de Navorscher*» van 1902 wordt, in een reisjournaal van GEERTRUIDA W. A. VAN HOGENDORP, waarin een uitstapje van den Haag naar Nijmegen in 1787 beschreven wordt, ook een bezoek vermeld aan Zeist en aan het Hernhutter-Huis, de schrijfster zegt daarin: Nous entrames aussi chez un graveur de médailles qu'à ce qu'il m'a paru entendoit bien son métier. Il se nomme VAN CALKER. Sa femme était plus fière du mérite de son mari qu'il ne l'était lui-même ¹⁾.

Voor zoover ik heb kunnen nagaan heeft v. CALKER niet van al zijn werk plezier beleefd. Sommige zijner medailles hebben zelfs eene lijdensgeschiedenis. Dit heeft hem misschien ook genoopt om òf uit gebrek aan bestellingen, òf uit minder lust tot zijn kunstarbeid het bijltje er bij neder te leggen.

Toen hij dan ook in 1813 gestorven was en zijne erfgenamen (de VAN CALKER's en de BROUWER's) zijne onroerende goederen verkochten heette hij «Fabriekeur», en behoorde tot zijne onroerende goederen eene «Lymmakery». Of dat soms het beroep zijns vaders is geweest, heb ik niet kunnen ontdekken, ook niet of hij dóór dit laatste vak, dan wel door zijne medailles een betrekkelijk vermogend man is geworden.

In een register van «Contribution foncière Livre de Mutations Propriétés baties», nà 20 Juli 1812, vond ik dan ook genoemd:

«Erfgenamen van BAREND CHRISTIAAN VAN CALKER Fabriekeur Zeyst n°. 18, eene wooning met een ruime schuur zynde de Lymmakery, gelegen onder de gemeente

¹⁾ Zie ook *Tijdschrift voor Munt- en Penningkunde* 1903 p. 326.

van Zeyst, en geteekend numero 162 (Acte notaris Mr. J. M. KARSSEBOOM 13 April 1814)».

Verder werden nog als verkocht genoteerd:

«Een Huis, achterhuis de Klomp genaamd, gelegen bij de Koppeldyk, gemeente Zeyst, en geteekend n°. 5, en «Den opstal van een huis gelegen op het Zusterplein, gemeente van Zeyst en geteekend n°. 18 om geamoveerd te worden».

VAN CALKER bezat ook nog land, namelijk 1 morgen 200 roeden weiland en 3 morgen 500 roeden weiland.

Een onderzoek in het Notarieel Archief (met wellillende hulp van den bewaarder Notaris BROUWER NYHOFF) bracht aan het licht, dat v. C. eigenaar was geworden van «een hecht en sterk weldoortimmerd huis, staande en gelegen in de Gemeente Zeyst op het Plein, genaamd het Zusterplein, ter rechterzijde van de brug tegenover het Weduwenhuis en geteekend n°. 18». Op 1 Juni 1792. (Transportbrief 7 Juli 1792.) Eene acte van 10 Febr. 1814, stelt den verkoop ten overstaan van Notaris KARSSEBOOM vast.

Jammer genoeg is de Inventaris van zijn inboedel nog niet gevonden.

Omdat VAN CALKER steeds vóór zich bedong twee afslagen in zilver van de door hem vervaardigde stempels, zouden daarin nog onbekende medailles van hem kunnen voorkomen. Dit is misschien voor latere onderzoekers weggelegd, indien zij vrij en frank naar hartelust in KARSSEBOOM's protocollen mogen snuffelen. Ik zal nu, wat ik buiten v. LOON, e. a. om, nog bijzonder kon vinden, doen volgen.

~ 1765. Ik heb helaas geen nader licht kunnen krijgen over den FONTEIN-Penning. Hij is «volgens eené bij

de medaille behoorende beschrijving destijds naar alle waarschijnlijkheid in opdracht van de familiebetrekkingen vervaardigd», zoo schreef mij welwillend de Burgemeester van Harlingen, wien ik daarvoor gaarne dank zeg.

1766. Wat den prijspenning der Maatschappij der Nederl. Letterkunde te Leiden betreft, behoef ik slechts te verwijzen naar alles wat door J. T. BERGMAN daarover geschreven is in de «*Bijdragen tot de Geschiedenis van die Maatschappij*», en als «gedenkschrift uitgegeven ter gelegenheid van het Eerste Eeuwfeest», by E. J. BRILL 1867, bl. 131.

De afbeelding van den penning, en van het zegel en cachet, ook door VAN CALKER gesneden, vindt men in het 3^e deel der Werken van de Maatschappij.

1769. Prijspenning van het Zeeuwsch Genootschap. Dank zij de vriendelijke tusschenkomst van Mej. M. DE MAN ontving ik van den Secretaris Mr. W. POLMAN KRUSEMAN in mijne woning, ter bestudeering, het Notulenboek, grootendeels ook een dagverhaal van dat Genootschap over de jaren 1769—1772 25/2. Aan beiden daarvoor mijn hartelijken dank. Voor dat ik het essentiele daaruit ga ontleenen, meen ik goed te doen het volgende bericht van het «Vlissingsche Genootschap» (later Zeeuwsch Genootschap) uit de Vaderlandsche Letteroefeningen van 1770 III 2^e stuk over te nemen. Het is zoo zelden, dat men in gedrukten van vroeger mededeelingen over onze geleerde genootschappen vindt. Het bericht luidt:

«Nademaal het Vlissingsche Genootschap ter bevordering van nuttige kunsten en wetenschappen, onder

de protectie van Zijne Doorl. Hoogheid den Heere Prince van Oranje, en door den yver van de Leden het zelve uitmakende, het genoeg heeft zijne pogingen zoo ver gevorderd te zien, dat binnen korte een gedeelte der verhandelingen aan hetzelfde toegekomen, het licht zal zien, wordende zoo met het vervaardigen der kunst-plaaten, als het drukken van het werk alle spoed gemaakt, zoo hebben de Leden van hetzelfde dienstig geoordeeld hiervan het publyk by voorbaad kennis te geven, en terwyl zy voornemens zyn by de uitgave van het 1^e deel een omstandiger historisch bericht van de oprichting, bestaan en oogmerk van hetzelfde te geven, thans alleenlijk bekend te maken van voornemen te zyn jaarlijks ook eene prysvraag op te geven, en den autheur, die dezelve, naar hun oordeel, best beantwoorden zal, eene belooning toe te zeggen, bestaande in een gouden medaille op den stempel van het Genootschap geslagen, met den naam van den schryver en het jaartal op den rand.

«Het Genootschap vleit zich, dat gelyk deszelfs oogmerk is, al wat in hun vermogen is toe te brengen, om, door de uitbreiding van kunsten en wetenschappen aan het algemeen belang, inzonderheid dat der Provincie Zeeland en der stede Vlissingen bevorderlijk te zyn; en geeft thans voor eene vraag, om voor den eersten Mey 1770 te beantwoorden op:

Welke zyn de bewooners van Zeeland geweest tot aan de vyftiende Eeuw, hoedanig waren hunne Zeden en Godsdienstplichten, en welken oorsprong en voortgang hebben de fraaie letteren, konsten en wetenschappen onder dezelve gehad?»

Om voor 1 Mei 1771 te beantwoorden, werd nog

een andere vraag gesteld en werden ook twee *zilveren gedenkpenningen* uitgelooft voor hen die aan het Genootschap de beste memoriën en de beste waarnemingen zullen hebben toegezonden.

Zooals blijkt uit het bovenstaande, was de zetel van het genootschap eertijds te Vlissingen. De eerste vergadering werd aldaar gehouden ten huize van den heer Mr. ISACK WINCKELMAN op 22 Maart 1769, die ook eene aanspraak hield «aan de Heeren Directeuren bij hunne eerste sessie». Hij deed ook verslag van den oorsprong der vestiging van het Genootschap «uyt eene bevorens opgerigte Fransche Lees Societeyt», binnen die stad.

Ik behoef op den gang en de ontwikkeling van het genootschap niet verder in te gaan, maar wil alleen spreken over den prijsspenning van B. 'C. VAN CALKER, omtrent wiens voorletters en naamspelling men in den beginne niet altijd juist was ingelicht.

Het eerst, dat er sprake was van een medaille moet zijn geweest op 21 Januari 1768, want naar dien datum wordt verwezen bij de bespreking daarover in WINCKELMAN'S verslag, hiervoren genoemd. Er wordt in gezegd: «In de bijeenkomst dien dag gehouden werd vastgesteld, dat dit Genootschap de naem voeren sal van het Genootschap ter bevordering van Nuttige Kunsten en Wetenschappen te Vlissingen; dat de selve voor zijn gewoon devis en zegel voeren sal een Rots in zee waerop de zeeve Vreye Kunsten en voor Legende: Non sordent in Undis». 28 Februari 1769, lezen we ¹⁾ in aansluiting daarmede: «Geconsidereert, dat by res. van 21/1 1768 waar bij is vastgesteld, dat dit Genoot-

¹⁾ Bladz. 40 der Notulen.

schap voor des selfs Emblema zal voeren de Zeeven Vrije Kunsten op een Rots in Zee, en voor Devis Non Sordent in Undis, 't geen het gewoon zegel van het zelve en dus ook de voorzijde van de medaille ¹⁾ aan de leste beantwoording der prijsvraag toegeschikt, sal moeten uytmaaken, daer by niet is bepaald, welke het revers van dezelve zal zijn, is, na deliberatie, goedgevonden dat daerop zal verbeeld worden, de Wijsheyt in de gedaante van MINERVA den Penning in de hand houdende, de stat Vlissingen in 't verschiet en voor Legende: Calcar honos».

Den heer JAN JACOB BRAHE was verzocht om «in digtmaat te vervatten de uytbreiding van de tytelpaat der werken des tyds gearresteerd». Hij voldeed aan dit verzoek, en omdat daarin ook de emblemata der medaille voorkomen, en tevens ter komische illustratie van deze penning-geschiedenis, meen ik die rymelary wel bij de afbeelding van den penning te mogen plaatsen.

²⁾ Daarover werd eerder niets genotuleerd, maar het is ook slechts een «Verslag».

«De Wysheid fier gezeten op haer Troon
 Beschouwt men in Minerva's wapenrusting
 Doch warsch van fabeldicht en valsche gôon
 Schept ze in Gots Boek haer grote zielsverlusting.
 Twee Zuylen die t gewelfsel van haer Kerk
 Aan d'eenen kant bouwkunstig onderschraagen,
 Vertoonen t Zeeuwsch en Vlissings wapenmerk
 En Willems beeld ¹⁾ wien t werk werd opgedraagen,
 Doorlugtig hoeft van onse Maatschappij,
 Die schoon nog in heur swakke en kindsche jaaren
 Hem de Eersteling heurs arbeids vlug en bly
 Voor de oogen brengd met lust om voort te varen,
 De Tafel met den voorgrond ryk bedekt
 Met Tekenschets van Kunst en Weetenschappen
 En t vergezigt dat ginder d'aandagt wekt
 Ter zijde van Gordijn en Tempeltrappen
 Getuygen dat de weetlust, vlyt en lust
 Door de eer gespoord, aan Zeelands verste Paalen.
 In onse Vest nog niet zyn uytgeblust,
 Men tragt door nut er mede een Prys te haalen.
 Handhaving van den Godsdienst en het Regt
 Geneesbehelp tot steun van t menschlyk leven,
 t Natuurboek door Gods hand ons voorgelegt
 t Natuurboek door zyn almagt zelfs beschreven.
 De Meetkunst, in haar Takken ruim verspreid,
 De Schilderkunst zoo ja in kleuren trekken
 De Puik-musyk die harten opwaarts leidt,
 Haer zuster, die de dofheid zelfs kan wekken;
 t Vermoogen om door t helder spiegelglas
 Het Starrenheyr aan t menschelyk oog te klemmen

¹⁾ Prins WILLEM V was beschermheer van het Genootschap.

Of, door behulp van graadboog en compas
 Op verre togt een dölle zee te temmen;
 Historie-kunst die oud in t nieuw herschept
 Die Munt en Steen van vroeger eeuw doet tuygen
 Die als de Bie uyt alles honing leyt,
 En uyt vergift weet Artzeny te zuigen,
 Die zelfs in t beeld van NEHALEMNIA
 (Schend heyligdom van Zeelands vroeger tyden)
 Ons dubbelt spoort, by t ligt van Gods genaa
 Vernuft en hart aen d'offerfeeste wyden
 En wat zich meer verthoont op deze print
 Is beeldspraak van het doel waer heen wy tragten.
 Is t werk gering? Wie deugt en wysheid mint
 Heeft Eyndelyk op zyn arbeid vrugt te wagten.
 Dus huwt m'int ryk van onzen Waterleeuw
 De Zeevaerdy met d'oefening der verstanden
 Der braven gunst zal by den noesten Zeeuw
 Den yvergloed nog sterker doen ontbranden».

Toen men in de vergadering van 27 Juni 1769 bijeen was, dacht men nog niet over B. C. VAN CALKER te Zeist. In die vergadering werd namelijk gerapporteerd dat door «d Hr. Mr. HOLTZHEY¹⁾ Stempelsnijder dezer Provincie aan hem met een missive van geleyde tot dien, geschreven te Middelburg den 9 dezer, gezonden was het zegel voor dit Genootschap, door den zelve doen vervaardigen, nevens een afdruk van het zelve en de pers daertoe gehoorende». Den thesaurier werd opgedragen «de voldoening daervoor den Hr. HOLTZHEY te verzorgen». Dit vond ik noodig over te nemen uit

¹⁾ MARTINUS HOLTZHEY (de zoon) van 1765—1788 muntmeester te Middelburg.

het Notulenboek, omdat b.v. van de Maatschappij van Letterkunde en het zegel en de prijspenning door B. C. v. CALKER werd gesneden.

Waar ik nog mededeel, dat in de vergadering van 29 Aug. 1769 door den Secretaris TJEENK aan het Genootschap werd overgegeven en vereerd uit naam van den heer PLOOS VAN AMSTEL een fraeye Print door den zèlven h^r met couleuren gedrukt na de uitvindinge door hem daarvan gedaan, en hy daarvoor tot Directeur werd benoemd, dient dit alleen om VAN CALKER in de geschiedenis van den Prijspenning van het Genootschap in te leiden, wijl VAN CALKER in hooge gunst schijnt gestaan te hebben bij PLOOS VAN AMSTEL, en de connecties met hem door het Genootschap aangeknoopt, op VAN CALKER, en niet meer op HOLTZHEY de aandacht vestigden.

Het was 10 October 1769. Directeuren waren bijeen. De presideerende Directeur WINCKELMAN stelde voor, met het oog op het inkomen der antwoorden «op de voorgestelde prijsvraag», dat het tijd werd, «dat men wegens het Genootschap uitsag naer eenen bequamen medailleur», om met hem een accoord aan te gaan «tot de minste kosten en meesten dienst», over het snijden van den stempel en het vervaardigen van een gouden en twee zilveren medailles, voor welken arbeid hij onderanderen proponeerde HOLTZHEY te Middelburg, die ook het zegel had vervaardigd. Daartoe werd eene commissie benoemd. Rapport werd uitgebracht op 26 December 1769. De heer WINCKELMAN was bij een bezoek aan Amsterdam, ook gegaan naar den mede-Directeur PLOOS VAN AMSTEL die hem aangeraden had zich te wenden tot den «Medailleur (J. C. [B. C.] VAN

CALCER», [CALKER] waardoor het volgende contract was ontstaan:

„Ik onderschrevene BAREND CHRISTIAAN VAN CALCAR [CALKER], stempelsnijder en medailleur, wonende tot Zeyst buiten Utrecht bekenne by dezen met en ten overstaan van Mr. ISAAC WINCKELMAN enz. [alle titels van dien heer] en den heer PLOOS VAN AMSTEL Dir^r van de Teeken Academie der stad Amsterdam” op heden ten huize van laatstgenoemden, „met myn volkomen genoegen te hebben aangenomen en geacordeert om naer myn beste vermoogen, uysterste vlyt en kundigheid, ten spoedigsten te vervaerdigen een stempel tot de generale goude en silvere medailles welke het Zeeuwsch Genootschap voornemens is van tyd tot tyd toe te wyzen aan dengeenen welke best beantwoord hebben de vragen dewelke het Genootschap heeft opgegeven”.

De conditien waren:

1°. dat deze stempel zal zyn op de grootte als die welke op het afsterven van den heer FRED. FONTEYN is gemaakt (1765);

2°. dat de afbeeldingen daarop volkomen gelijk zullen zyn aan de teekeningen, door den heer PLOOS VAN AMSTEL daarvoor gemaakt, en dat hy zich „gewilliglyk aen zyn critiques en verbeteringen onderwerpen zal”;

3°. dat de stempel, buiten onvoorziene omstandigheden, gereed zal zyn half April 1770;

4°. dat, indien deze stempel „in de schroefinge voor het jaar 1770—71 quam te breken”, hij dien zonder vergoeding ten spoedigste zal herstellen;

5°. dat het goud en zilver door hem daarvoor noodig geleverd, en door het Genootschap aan hem afzonderlyk betaald zal worden, en dat de gehalte van het goud nietminder dan 24 caraats en het zilver van 11 penningen mag zyn;

6°. dat hij voor niemand anders dan het Genootschap die penningen zal slaan;

7°. dat de onkosten van goud, zilver, gieten, schroeven en slaan in de munt, waarbij hij tegenwoordig zal zyn om bedrog te voorkomen, voor rekening van het Genootschap zullen zyn;

8°. dat na gedane 1^e schroefing *vóór* het jaar 1770 hij den stempel aan het Genootschap zal zenden, welk Genootschap hem dien stempel in 1770 weder zal toezenden;

9°. dat na de levering in 1770, indien ze naar genoeg is, ik 2 medailles in zilver tot eene gedachtenis zal mogen maken;

10°. hij zou genieten *f* 525.— voor het maken van den stempel; den stempel en de teekening zou hij teruggeven.

Het contract is gedateerd: Amsterdam 29 Sept. 1769.

De heer WINCKELMAN werd bedankt en zijne verrichtingen geapprobeerd.

In de vergadering van Directeuren van 26 Juni 1770 was de teekening van PLOOS VAN AMSTEL ingekomen en door al de leden goedgekeurd. Daarvan zou aan den vervaardiger kennis gegeven worden met alle dankzegging. Hem werd tevens verzocht «verdere attentie op de executie», tevens aan hem overlatende de schikking in de exequie te plaatsen Societatis Scientiarum Batavo Flessingensis Praemium, en de Keur der twee Schetsen daertoe aen Zyn Ed. toe te zenden». Op Dinsdag 26 Juni 1770 ¹⁾ kwam van VAN CALKER in, een afdruk in was van den stempel. 24 September 1770 werd besloten de gouden medaille toe te kennen aan DID. VAN CRUYSELBERGE, rector der latijnsche school te Vlissingen en de zilveren aan de heeren Dr. MACQUET te Zierikzee en LIEFTING, ingenieur te Groningen. 30 September 1770 werd het bericht ter tafel gebracht van den heer PLOOS VAN AMSTEL, dat hij de medaille had ontvangen en «de executie alsins voldoende» had bevonden, en met het contract overeenkomstig. PLOOS

¹⁾ De data kloppen niet, vermoedelijk zit dit in de vergaderingen van Directeuren en van leden, die op verschillende data gehouden werden.

VAN AMSTEL verzocht ook te worden ingelicht «op welke best convenable wijze de medailles te verzenden waren en of het niet goed zou zijn, voor inroesten van den stempel hem by VAN CALKER te laten». De verdere deliberatie over deze punten maakte uit, dat de «Coopmansboode» van Middelburg op Amsterdam de medailles zou afhalen en PLOOS VAN AMSTEL met den stempel naar beste weten kon handelen.

Het schijnt wel dat VAN CALKER toen ook in Amsterdam was; want hij zond van daar, in dato 13 «dezer maand» de rekening, die echter weer gedateerd is Zeist 6 Novr. 1770. De specificatie is als volgt:

Voor t graveeren en stempels	f 525 -
het fijne goud tot eene medaille	» 161 - 12 - 4
het fatzoen van dezelve	» 16 - 10
het fijne zilver tot 6 medailles	» 44 - 3 - 8
het fatzoen van dezelve	» 31 - 10
de medailles, stempel en stempelen	» 32 - 10
de Tinnen doozen, het graveeren der namen, de ivoore en ronde doozen, Reys kosten na Utrecht etc. en aan de knecht in de munt	» 34 - 8
	<hr/>
	f 845 - 13 - 12

Voldaan 27 Sept. 1770

(w. g.) B. C. VAN CALKER.

De betaling geschiedde door den Thesaurier GAL-
LANDAT.

Hiermede is de geschiedenis van den prijspenning
van het Zeeuwsch Genootschap ten einde.

Alleen vond ik later nog de volgende rekening en

betaling, respectievelijk van dato 14 en 28 Dec. 1771:	
voor 3 oncen 10 $\frac{1}{2}$ Eng. fijn goud tot een medaille à f 50.— t once	f 176 - 15
voor 10 oncen 12 Eng. fijn zilver tot 4 medailles à f 3-10 t once	» 37 - 9
voor het fatsoen der goude	» 16 - 10
voor het fatsoen der zilvere	» 24 -
voor een yvoore en vier houte doosjes met fluweel	» 8 - 16
voor t graveeren der naamen en myn verdere moeite	» 20 -
	<hr/> f 283 - 10

1771. 25-Jarig huwelijk van A. J. BIERENS en S. H. WILLINK.

Daar van VAN CALKER, zoo als voor de hand ligt, geen huisarchief is gevonden, valt het moeilijk te ontdekken hoe hij aan zijne klanten kwam. In den naam WILLINK vinden we eene aanwijzing, naar zijn eersten penning op JERONIMO DE BOSCH, die met een WILLINK was gehuwd.

1772. Inwijding van het Luthersche Diaconiehuis te Amsterdam.

Van de beide penningen door VAN CALKER op deze gebeurtenis vervaardigd, zijn mij geen bijzonderheden bekend.

1772. Geboorte van WILLEM FREDERIK, erfprins van Oranje, later Koning WILLEM I.

Ik had gedacht in het Kon. Huis-Archief eenige bijzonderheden te zullen vinden, maar werd zeer teleurgesteld. Ik vermoëdde, dat de penning voor rekening

van Prins WILLEM V zou geslagen zijn, doch daarvan is geen spoor te vinden. In dato 18 Januari 1917 schreef mij Prof. KRÄMER: «In antwoord op uw vraag kan ik U tot mijn leedwezen alleen mededeelen, dat in het Archief van Z. H. Prins WILLEM V geene andere rekeningen bewaard zijn, dan die welke betrekking hebben op het beheer van Zijn Hoogheid's vermogen en op het bestuur van het keukendepartement. In de verzameling historiepenningen van H. M. de Koningin is alleen een schildpaddenpenning op de geboorte van Prins WILLEM FREDERIK van 1772 aanwezig ¹⁾ Van aankoop of aanbieding door of aan WILLEM V kan dus naar het mij voorkomt, geen sprake zijn. Op de gebeurtenis zijn zeer vele penningen geslagen, maar het komt mij zeer onwaarschijnlijk voor, dat de Prins daarmede iets uitstaande heeft gehad. Zekerheid kan ik evenwel daaromtrent niet geven».

1775. De gedenkpenning op het tweede eeuwfeest der Leidsche Hoogeschool werd ontworpen door de hoogleeraren VALCKENAAR en RUHNKENIUS. De kosten voor 60 gouden en 800 zilveren exemplaren waren f 4920.—, met inbegrip van het snijden van den stempel. Per stuk werd voor een gouden f 42.— en voor een zilveren f 3.— berekend.

Ik dank deze bijzonderheden aan den Secretaris van Curatoren, Mr. BODDAERT, die mij voor verdere bijzonderheden verwees naar Dr. T. C. MOLHUYZEN te 's-Gravenhage, die bezig is met de bewerking van het archief van Curatoren der Leidsche Hoogeschool.

¹⁾ Een proefslag van den nog onvoltooiden penning, in *Vervolg op VAN LOON* N°. 47E afgebeeld.

1777. Van den penning geslagen voor het College der Veertigen te Embden, kan ik nog mededeelen, dat er ook exemplaren met dezelfde voorstelling, op- en omschriften bekend zijn door den medailleur J. G. HOLTZHEY gesneden.

1779. Nu volgt weder eene lijdensgeschiedenis van VAN CALKER'S werk, met den prijspenning van het Genootschap van Kunst en Wetenschap te Utrecht, thans het Provinciaal Utrechtsch Genootschap. ¹⁾

Door de goede hulp van den Utrechtschen Archivaris Mr. Dr. S. MULLER FZN. kon ik de Notulen en Bijlagen van het Genootschap bestudeeren.

De historie begint met 12 Januari 1779. De Heeren hebben elkaar voor hun persoon en voor het Genootschap alles goeds toegewenscht, en nu staan we in eens midden in de zaak, die ons een poosje zal bezighouden.

¹⁾ Zie voor de Geschiedenis van het Genootschap: *Vervolg op VAN LOON*, 6de stuk, p. 67.

Op 12 Januari 1779 wordt gedelibereerd over «den stempel tot de medaille des Genootschaps». Den Secretaris werd opgedragen om met de heeren TYDEMAN en LUCHTMANS te spreken over den stempel, en zoo noodig eene teekening te laten vervaardigen. Reeds 16 Januari wordt deze vertoond door de bovengenoemde heeren, waarbij nog de heer VAN HAEFTEN (misschien de Secretaris) als lid toegevoegd bleek te zijn. De teekening werd goedgekeurd, en besloten, dat de stempel zou worden gesneden door B. C. VAN CALKER, Mr. stempelsnijder te Zeist. Op 16 Maart wordt het concept-contract met hem goedgekeurd, dat luidt:

Wij ondergeteekenden
tot het sluiten dezer van wegens het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, Prov. Utrecht en B. C. VAN CALKER, Medailleur en Stempelsnijder te Zeist, verklaren bij dezen te zijn overeengekomen nopens t vervaardigen van een medaille-stempel en t schroeven der medaille voor t Genootschap in maniere als volgt:

Eerstelijk neme ik tweede ondergeteekende aan buiten onverzicene toevallen om aan t Genootschap te zullen leveren vier maanden na t sluiten van dit contract een medaille-stempel gesneden na de teekening door den eerst ondergeteekende aan mij overgegeven, zullende de medaille-stempel van dien omtrek moeten zijn, dat daarmede een gouden penning ter behoorlijke dikte en ter waarde van dertig gouden ducaten of een honderd seven en vijftig guldens en tien stuivers, het goud tegen nieuw goud gerekend, kan worden geschroefd, voor welke medaille-stempel ik tweede ondergeteekende zal instaan, gedurende de tijd van twee eerst komende jaren met belofte zo daarin gedurende dien tijd eenig ongemak kwame het zelve op mijn kosten te zullen herstellen. Voorts belove ik tweede ondergeteekende en verbindende mij op mijn woord van eere daartoe, dat ik nimmer met dezen stempel eenige goude of zilveren penningen

zal schroeven, voor wien hoe ook genaamd anders dan voor of op order van t Genootschap dan alleen wanneer mij door een schriftelijk order door den Secr^s des Genootschap geteekend, zulks zal zijn bevolen, bedingende ik ondergeteekende alleen voor mij van t Genootschap als eene vereering volgens gewoonte een 1) zilveren medaille te mijnen behoefte te mogen maken. Voor het vervaardigen van deze stempel en de leverantie der stoffe daartoe benoodigd, belooft de eerst ondergeteekende in qualiteit dat het Genootschap den tweeden ondergeteekende bij het overleveren van den stempel betalen zal 400 gulden. Verder zal t Genootschap aan den 2^{den} ondergeteekende voor t stempelen of schroeven boven t metaal voor een gouden penning betalen de somma van 14 gulden en voor een zilveren 8 gulden.

Aldus en ten goede trouwe gedaan, enz.

Het eigenlijke contract in een ander concept vindt men in de *Bijlagen op de Notulen* op 23 Maart 1779.

Daaruit blijkt, dat de aflevering vóór 15 Juli 1779 moest plaats hebben.

Er is ook ingelascht, dat de betaling der 400 gulden zou plaats hebben, ingevalle v. C. die stempel zonder eenige zichtbare fouten «uytlevere» en een zilveren medaille ter proeve geschroefd had. Anders moest VAN CALKER bij afkeuring, den stempel opnieuw snijden.

Wij loopen nu verder de notulen door, en vinden op 19 Juli 1779:

De Heer Secr^s vertoonde aan deze Vergadering een zilveren medaille ter proeve geschroefd door B. C. VAN CALKER, ingevolge het contract van 23/3 1779 en besloten wordt om hem te berichten, bij provisie, dat die medaille gansch niet aan het Genootschap voldeed.

27 Juli 1779 s goed gevonden dat VAN CALKER den

1) Soms werden twee exemplaren bedongen.

stempel van het Genootschap als gansch niet voldoende te zijne pericule zal oversnijden.

6 Septr. Er is gesproken met VAN CALKER, die voor het op nieuw snijden van den stempel in plaats van 400 gl., honderd dukaten verlangt.

21 Septr wordt dit aangenomen, mits de nieuwe stempel voldoet.

19 Octr wordt besloten dat VAN CALKER volgens eene nauwkeurige teekening ten spoedigste twee nieuwe stempels zal vervaardigen.

17 April 1780 wordt de afdruk in was van de voorzijde van den 2^{en} stempel ontvangen.

5 Juni 1780 schijnt de nieuwe stempel vertoond te zijn, die 1 Januari 1781 in gebruik zal zijn gekomen.

De heeren JAN VAN HEUKELOM en W. KOOPMAN kregen nog een afslag van den eersten afgekeurden stempel ¹⁾.

VAN CALKER ontving voorloopig 400 gl., maar als de goede nieuwe stempel gereed zou zijn, zou hem het surplus tot 100 dukaten worden uitbetaald.

10 Aug. 1780. Volgens acte van 5 Juni 1780 is VAN CALKER op 1 Juli 1780 betaald met f 400.— (contr. 23/3 1779) Hij heeft een receptis gegeven waarbij hij verklaart de medaillestempels onder zijne berusting te hebben; «en dat hij om zijn eigen reputatiewille, verkoos dien stempel te hersnijden».

3 Mei 1781 wordt besloten als proeve een zilveren penning te doen slaan op den nieuwen stempel ²⁾ en den eersten stempel onder de archieven te deponeren.

Op de Vergadering van 1/11 1781 gecommuniceerd

¹⁾ Deze wordt afgebeeld in het *Vervolg op VAN LOON* pl. LXXXVIII. Bijblad X. pag. V. 35.

²⁾ Deze stempel is tot in 1879 gebruikt tot het slaan der prijspenningen.

en vertoond zijnde een zilveren proefmedaille op den laatsten stempel door B. C. VAN CALKER vervaardigt en die medaille vergeleken met de vorige, als iets klijnder zijnde van diameter en in overweging genomen zijnde dat gemelde B. C. VAN CALKER gezegt hadde niet aan te nemen om op de eerste medaille stempel een gouden medaille van 20 dukaten te schroeven, alzoo er toe noodig is $2\frac{1}{2}$ ons goud à *f* 125.— en vermits de gouden medaille voor den heer VAN HEUKELOM op die stempel geschroeft is van 3 oncen goud of *f* $157\frac{1}{2}$. Doch dat hij, VAN CALKER, aanneemt op den laatsten stempel te schroeven eene medaille van 20 dukaten echter niet te zijnen pericule. Is goedgevonden den heer WESSELMAN, muntmeester te Utrecht ¹⁾ te vragen, of bij ZEd. op de Munt onze medailles kunnen geschroeft worden en of er gevaar zij om medailles, ieder van 20 dukaten te schroeven op onze stempels, welke voor medailles van 30 ducaten vervaardigd zijn. 3 December 1781 werd aan de Vergadering rapport gedaan over de onderhandelingen met den muntmeester WESSELMAN. Hem werden de zilveren proefpenningen vertoond, en was zijn oordeel dat in de Munt onder directie van den wapensnijder DE MIJER ²⁾ op den laatst vervaardigden stempel wel medailles ieder van 24, 25 à 26 dukaten aan goud zouden kunnen geschroefd worden, doch op den eersten stempel slechts penningen

¹⁾ CAREL FREDERIK WESSELMAN, heer van Helmond, geb. 12 April 1746
† 25 Januari 1825. Zie over hem: *Tijdschrift voor Munt- en Penningkunde* 1900. p. 7 en plaat I.

²⁾ HENDRIK DE MEYER, stempelsnijder te Utrecht, zie voor door hem vervaardigde penningen *Vervolg op v. LOON* No. 390, 545, 596 A en B, 640, 641, 643 en 787.

«yder ter volle zwaarte van dertig dukaten zonder de stempels aan groot gevaar te exponeren». En dat ZEd. niet twijfelde of gemelde DE MIJER des aangaande gevraagd wordende, zoude zich wel op de behoorlijke voorwaarde engageren om gouden medailles van voorschreeven kaliber op gemelde stempels in der Staten Munt te schroeven». Besloten werd in de volgende vergadering daarover te delibereren.

7 Januari 1782 werd besloten, zich te houden aan den tijd volgens het contract van 23 Maart 1779.

Nu verdienen nog eenige brieven de aandacht, die wij in chronologische volgorde afdrukken.

28 Aug. 1779 schrijft VAN CALKER aan den Secretaris VAN HAEFTEN.

Volgens de laatste comparitie zo hebbe gezocht eene tekening tot het vervaardigen van een nieuwe medaille stempel te bekomen, doch hebbe vooreerst nog maar een ruige schets ontfangen, die dan de eer hebben aan UwEd. te zenden, waarbij dan ook volgende aanmerkingen op de door mij vervaardigde medaille, na de daartoe ontvangene teekening de vrijheid neeme te voegen:

1°. De Horisont is al te hoog, hetwelk ten uiterste benaadeelt het uitkomen des Beelds en verdere voorwerpen.

2°. Om de saaken na den vereisch der medaille te ordonneeren, zoo diende wel het Beeld de saaken te bekroonen, daar de medaille overuit gedeelt wordt en dus zo diende deeze saken by malkanderen geplaatst te worden als eene aan malkander geschakelde rede en niet agter t beeld; doch de gerechtigheyt dient by haar te leggen; ook konde de Aloë met de staf van Aesculaap wel aan de linkerhand geplaatst worden.

Nu dat zijn zoo oppervlakkig eenige aanm. die op bijgaande schets verandert zijn.

Hij verzoekt nu schriftelijk de aanmerkingen en verbeteringen van Directeuren, om daarna «eene nette

uitvoërige teekening te doen vervaardigen, opdat ik 't geluk en eer mag hebben om dan eene medaille tot volkomen genoeg te doen vervaardigen».

Verder vraagt hij in alle billijkheid nu *f* 600.—, «dewijl aan de uitvoering van dit nu dubbel werk is».

Het antwoord van den heer VAN HAEFTEN, gedateerd 28 Sept. 1779, luidde:

Mijnheer. Uw Edls Missive van den 28 passato is my op zyn tyd wel geworden, en ik heb niet gemanqueerd de Heeren Directeuren van deszelfs inhoud by de eerste vergadering verslag te doen. Hier op geresolveerd zynde over de bewuste Medaillestempel nader te delibereren en die vergadering afgelopen zynde, kan ik niet af zyn UEd onze Resolutie desaangaande by deze te communiceren.

De Heeren Directeuren zyn eenparig van gedagten dat de door UE vervaardigde medaille in veele opzigte niet voldoet, gelijk Uw Edl dit by de laatste comparite ten mynen huize gehouden zelfs toestond, en dus is de vergadering van gedagten, dat zy van haar kant niet zoude verplicht zyn ter voldoening aan het contract ten waare Uw Edl de medaille stempel hersnyd in welk laatste geval zy vermeend volgens de letter van het contract te kunnen bestaan met aan Uw Edl de geaccordeerde 400 gl. te betalen. Dan om egter Uw Edl in deze tegemoet te komen is zij genegen Uw Edl volgens Uw Edl mondelinge propositie bovengen. comparitie gedaan de somma van 400 geld te verhoogen tot een honderd Dukaten echter onder de expresse voorwaarde, dat zy die verhoogde Somme alleen aan Uw Edl zal doen uitbetalen ingevalle de te hersnyden Med. St. aan Heeren Directeuren een voldoende medalje leveren, zullende wy indien de tweede medaille niet beter voldoen mogt dan de eerste als dan met t betaalen van 400 gl. in t geheel kunnen volstaan daarenboven aan onze keuze hebbende om die stempel die ons nog het beste zoude voorkomen te behouden.

Hiervan heb ik u Uw Edl. by provisie willen adverteeren met verzoek om Uw Edl. antwoord hierop hoe eerder hoe

liever te mogen ontvangen, om ook zoo UE resolveerd deze onze propositie (die wij vermeenen zeer billyk te zyn en Uw Ed. ook in staat zoude stellen om met een beter stuk dat Uw Ed eer zoude aandoen voor den dag te komen) te ampteeteeren alsdan nader over de tekening en andere voorzorgen tot beter reussite met Uw Edl te kunnen spreken en te vernemen wat tyd het UE. best convenieeren zoude om ten dieneinde binnen deze stad te komen. In verwachting, enz.

Op dezen brief antwoordt VAN CALKER 5 October 1779:

„Zoo diene in vriendelijk antwoord, dat daar my niets aangenamer dan met myn werk een volkomen genoeg te geven, ik dan ook geresolveerd ben om aan haar WEd Resolutie te voldoen, mits eene andere ordonnantie der Med. van haar WEd. te ontvangen of voor haar WEd. te laten vervaardigen ¹⁾, daar als dan niet twijfele of zal de eer hebben eene voldoende medaille te leveren”.

29 October 1779 zëndt VAN CALKER eene tekening «die zeker volkomen genoeg zal geven», behalven dat op t schild van Minerva het Prov. Utrechtsch Wapen en in t verschiet de stad Utrecht moeten komen, hetwelk door den Teekenmeester niet wel in agt genomen is.

«Volkomen genoeg», zooals VAN CALKER hoopte, gaf zijne tekening zeker niet, daar hij er toch de volgende aanmerkingen op ontving:

De boom behoort minder naar een lindenboom te gelijken, moet een oranjeboom zijn met appelen, minder digt v. bladen.

De molen moet veel kleiner en op een vlakken grond.

Het open gezigt der Pallas moet zagter en bevalliger zijn.

¹⁾ Ik twijfel, of VAN CALKER wel een bekwaam teekenaar was, hoewel CHR. KRAMM, in zijn *«Levens en werken der Hollandsche en Vlazamsche Kunstschilders, Beeldhouwers, Graveurs en Bouwmeesters»* I. pag. 203 schrijft, dat hij van zijn hand bezat «eenige teekeningen van Medaljes, waarbij er zijn van een gekuischten smaak en goed geteekend».

De zinbeelden der gerechtigheid moeten meer in het oog zijn gelijk de andere.

De zinnebeelden der kruid- en geneesk. moeten ook voor het Pallasbeeld geplaatst worden.

De baal met koopmanschappen moet minder puntig en scherp, maar bol en met het touw als ingetrokken zijn.

De klossen en het garen moeten meer zichtbaar zijn.

Er moet een compas op geplaatst worden.

De sphaer moet niet op de baal geplaatst worden.

Het lint met de letters moet weggelaten worden.

Aan de tegenzijde moet een lauriertak zijn met grooter bladen, en de krans zelve kleiner, zoodat er de letters rondom komen te staan.

Verder komt in de *Bijlagen tot de Notulen* van 29 Oct. 1779 nog de volgende «lijst van aanmerkingen op de Medaille» voor:

1. Pallas in t midden te brengen en de rechterarm minder stijf, maar gracieus te maken.

2. De speer van PALLAS iets schuiner en langer; zoo lang als doenlijk is; ook de speer met een doorgaande stok zonder insnijding.

3. De stam van de oranjeboom niet zoo stijf, maar lossier en natuurlijker.

4. De Aloë mag weggelaten worden.

5. De boomen bij de meulen, als onnatuurlijk, moeten weg.

6. De kop van de slang naar boven.

7. De baal aan de kanten wat ronder en de knopjes niet zoo sterk.

8. De uil een weinig achterwaarts, zoodat ze meer ter zijde van PALLAS komt. De overige zaken gelijk in de teekening, doch alzoo het beeld in het midden komt, zoo dienen de zaken wat verdeeld te worden aan weerszijden van het beeld op de voorzijde.

t Revers.

1. De krans: De twee takken van de krans eenigzints in malkanderen gevlogten, de vruchten iets klijner.

2. de letters zoo als in n° 2 maar wat klijner.
3. de letters moeten op t gepolijste staan.

Merkwaardig is ten slotte nog de volgende brief van VAN CALKER van 20 December 1779, in antwoord op een brief van heeren Directeuren van 6 Dec., waarin hij schrijft:

. maar doordien de heer Buys, die de Teekening zo aen Uw Edl gesonden en van Uw Ed. wederomme ontfangen, vervaardigd heeft, my op t vriendelykste versocht om ZynEd in t vervolg van diergelyke commissies te Excuseeren uit hoofde van gebrek aan tyd en my dus een ander teekenmeester gerecommandeerd aen die dan ook versogt om de teekening van den H^r Buys op de nette groote der medaille uitvoerig te teekenen met de aanmerkingen daarby van Gecomm. zoo veel als doenlyk natekomen, zoo is daarmede meer tyd verlopen als my lief is, en wat my nog 't meeste spyt is dat de versogte teekening geheel niet aan my voldoet, alzo deze teekenmeester sig zo min aan de teekening van den heer. Buys als aan de aanmerkingen, maar een geheele nieuwe ordonnantie tot deze medaille gemaakt, die nog minder dan de eerste voldoen kan. Ik voelde my derhalve gedrongen om selfs aan t teekenen te gaan, hoewel anders zulks. liever aan een teekenmeester overlaat, doch om deese saak niet langer optehouden, hebbe my alle moeite gegeven om een nette teekening naar die van den heer Buys en de aanmerkingen voor haar te vervaardigen, gelijk ook een teekening van de tegenzijde".

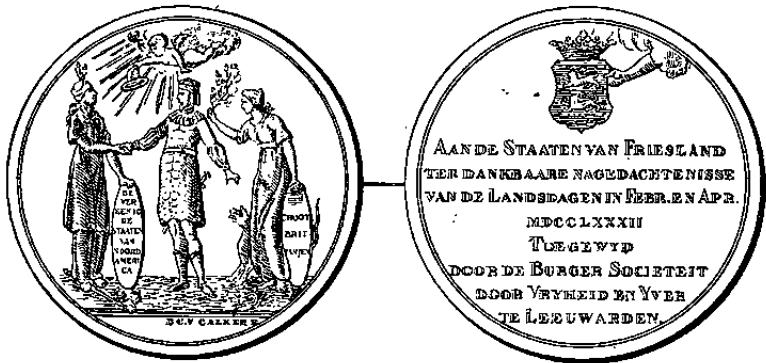
VAN CALKER zendt nu die beide teekeningen, als ook de voorgenoemde door den vriend van den heer Buys geteekend. «Myn werk zal op de medaille vry wat netter en beter uitkomen dan op myn teekening, also ik my voor geen teekenmeester uitgeef.

«Van wegens een paar Nieuwe Stempels so hebbe al vry wat moeite en onkosten gedaan om recht zuivere

en goede stempels te bekomen gelyk dan onder verschyde paar stempels een paar bekomën hebbe die zuiver en goed zyn en die ik hoope dat tot gelukkige uitvoering van dit werk zullen dienen.»

Uit al het bovenstaande, dat ik meende te moeten mededeelen, omdat er eenigszins den gang van zulk eene «medaille-wording» uit te leeren valt, dient nog opgemerkt te worden, dat VAN CALKER niet onverdeeld plezier had van zijn werk. Hij deed zijn best, en te prijzen valt zijn pogen, maar een beslist optreden en zich vasthouden aan zijn kunnen faalde. Mij dunkt hij was niet de meester, die gebiedt, maar de meegaande leerling, die nog geen vastheid had verworven.

1782. Een derde lijdensgeschiedenis geeft ons de penning op de vrijverklaring van Amerika, en het aannemen van J. ADAMS als afgezant van de Vereenigde Staten van Amerika, hieronder afgebeeld.

Over de geschiedenis van dezen penning raadplege men vooral het artikel in de *Vrije Fries* van 1911 van wijlen S. WIGERSMA HZN., getiteld: «*Verhaal van het ontstaan*»

van den gedenkpenning op de vrijverklaring van Amerika in 1782» 1). Voor het doel, dat ik beoog, den medailleur VAN CALKER voornamelijk in zijn werk te doen kennen, neem ik over de alineas op bl. 31: «Over het geheel genomen, vinden wij het voor dien tijd eene knappe medaille. Men kan den medailleur niet aansprakelijk stellen voor de fouten van het ontwerp. De stempel komt ons voor fijn en vlot gesneden te zijn. Het relief is niet hoog. Wij vergeleken dezen penning met werk van JOHAN HOLTZHEY en geven, met PLOOS en BUYS, de voorkeur aan VAN CALKER. HOLTZHEY's werk is zwakker, oppervlakkiger en minder goed verzorgd».

De heer WILGERSMA onderschreef hiermede het oordeel van zekeren heer VAN PERSEN, te Amsterdam. «vermoedelijk een kunstminnend patriot», die met de heeren CORNELIS PLOOS VAN AMSTEL en JACOBUS BUYS, onder de roos meende te moeten zeggen, dat VAN CALKER boven HOLTZHEY als medailleur te verkiezen was. Alzoo werd na een jaar beraadslagens B. C. VAN CALKER te Zeist gekozen, en hem werd opgedragen het snijden van den stempel en de levering der medailles.

1784. Vrede met Engeland.

1787. Tusschenkomst van Pruisen.

1787. Prijspenning legaat van J. MONNIKHOFF.

Voor deze drie penningen verwijs ik naar het in het *Vervolg op VAN LOON* medegedeelde.

1796. Omtrent den penning vervaardigd ter herinnering aan de eerste bijeenkomst der Nationale Vergadering, ben ik iets gelukkiger. Driemaal heeft

1) Vriendelijk dank aan den Rijks-Archivaris in Friesland voor zijne toezending van een overdruk.

die penning een punt van bespreking in de Nationale Vergadering uitgemaakt.

1°. Op 18 Maart 1796 (zie *Dekreten* bl. 376) bracht de personele Commissie benoemd om verslag uit te brengen over een aan de Gewapende Burgerwacht uit te reiken of te betoonen blijk van erkenning, het van haar verlangde verslag uit, maar voegde daaraan toe een voorstel om een legpenning te slaan ter herdenking aan het bijeenkomen der Nationale Vergadering. De Nationale Vergadering besloot de Commissie te verzoeken «om ten opzichte van het vervaardigen eener legpenning bij t voorn. rapport geproponeerd de nodige arrangementen met den medailleur, welke door hun daartoe zal worden geëmployeerd te maaken». De onderhandelingen met dien medailleur zijn gevoerd door die Commissie, waarvan zich geen bijzondere Archieven in het Rijksarchief bevinden. De Commissie bestond uit de afgevaardigden T. A. TEN BERGE, J. H. MEYER, CASP.Z., J. C. VONK en VALCKENAER.

2°. Op 19 Juli 1796 (*Dekreten* bladz 376) bracht de Commissie een nieuw rapport uit, en nam de Nationale Vergadering een besluit betreffende het aantal penningen, dat vervaardigd zou worden.

3°. Op 31 October 1796 (*Dekreten* bl. 744) hechtte de Nationale Vergadering haar goedkeuring aan het slaan eener ordonnantie van betaling ten behoeve van den medailleur B. C. VAN CALKER tot gedeeltelijke voldoening zijner overgelegde declaratiën. ¹⁾

Het komt mij voor, dat al deze tegenspoed VAN CALKER aanleiding heeft gegeven om zijn kunst te laten varen.

¹⁾ Mededeelingen van den Algemeen Rijksarchivaris, wien ik daarvoor mijn dank betuig.

«Zijn penningen zijn meerendeels zeer verdienstelijk» schreef mij de heer VAN KERKWIJK. Ik wil het hem volmondig nazeggen, maar fouten in zijn werk worden geconstateerd. Wellicht lag de schuld daarvan ook het meest aan de hem verstrekte ontwerpen, omdat hij daardoor niet zich zelf kon zijn, maar een eerste-klas-artiest was hij zeker niet.

Toch heb ik zijn leven en werk met liefde nagespoord, en is het mij eene aangename voldoening om het door de samenstellers van VAN LOON's *Vervolg* en het door Dr. WAP in *Astrea* over VAN CALKER medegedeelde te hebben kunnen aanvullen.

Door de vriendelijke hulp van Ds. REICHEL ben ik in staat VAN CALKER's grafsteen op de Herrnhutter begraafplaats als sluitsteen van mijn opstel te plaatsen.

Zeist, Juni 1917.

A. J. SERVAAS VAN ROOIJEN.

BIJLAGE.

Abschrift aus dem Kirchenbuch der Evangelischen Brüdergemeine zu Zeist.

Taufregister N°. 93.

BERNHARD CHRISTIAN, der Geschwister JAN und HENDRICA MARGARETHA VAN CALKER ihr ältester Sohn BERNHARD, geboren den 6 Nov. 1739 zu Campen in der Mennonisten-Gemeine und am Karfreijtage den 16 April 1756 alhier getauft von Br. JOHANN FRIEDRICH FRANCKE.

Trauregister N°. 64.

1770 den 5 März. BERNHARD CHRISTIAN VAN CALKER, geb. zu Campen den 6 Nov. 1738 mit MARGARETHA PIETERS BRAUER, geb. zu Norden in Ost Vriesland den 28 März 1741.

Sterbe-Register N°. 617.

Entschlafen 20 May, begraben 26 May 1813 der verwitwete Bruder BAREND CHRISTIAN VAN CALKER, alt 74 Jahr, 7 Monate und 14 Tage, ward geboren in Campen in Over Yssel den 6 November 1738 und war seit dem Jahr 1743 ein Mitglied der Brüdergemeine. Nachdem er in Neuwied die Petschier Kunst erlernt hatte, übte er dieselbe hier viele Jahre lang aus. Im Jahr 1770 trat er in die Ehe mit der led. Schwester GRIETJE PIETERS BROUWER. Seit dem November 1805 war er Witwer. Er war ein vieljähriges treues Mitglied des Aufseher-Collegii.

Die Richtigkeit dieser Abschrift bezeugt ordnungsgemäss.

Zeist, 23 Mai 1917.

W. S. REICHEL, Pfarrer.
Prediger der Ev. Brüdergemeine.